

Štandardy pedagogickej činnosti VŠ učiteľa/učiteľky. Sprievodný dokument

Pripravené v rámci projektu Systematická podpora vysokoškolských učiteľov ako kľúč rozvoja kvality vzdelávania, ktorý realizuje Univerzita Komenského v Bratislave a Žilinská univerzita v Žiline.

Tento sprievodný dokument obsahuje nasledujúce časti:

1. Zdôvodnenie prístupu pri tvorbe štandardov
2. Spôsob hodnotenia splnenia štandardov
3. Špecifiká hodnotenia v zmysle štandardov
4. Návrh spôsobov zavádzania štandardov do praxe
5. Navrhovaný rozpočet pre prvú etapu zavádzania štandardov do praxe
6. Slovník kľúčových pojmov
7. Zoznam odborníkov a odborníčok, ktorí sa podieľali na príprave štandardov
8. Zoznam použitých zdrojov

1. Zdôvodnenie prístupu pri tvorbe štandardov

Pri tvorbe štandardov na hodnotenie pedagogických činností vysokoškolských (VŠ) učiteľov a učiteľiek a pre oceňovanie VŠ učiteľov a učiteľiek vychádzame z ambície profesionalizovať ich činnosť (Pleschová at al., 2012; de Groot a Kouwenaar, 2018) tak, ako sa to udialo napríklad vo Veľkej Británii, Írsku, Holandsku, Belgicku, či severných krajinách. V týchto štátoch zaviedli na univerzitách základné pedagogické vzdelávanie pre VŠ učiteľov a učiteľky vo forme kurzov pedagogických spôsobilostí, ktoré sú Veľkej Británii, Nórsku, Dánsku či Švédsku povinné pre všetkých nových VŠ učiteľov a učiteľky. Zároveň pripravili a uviedli do praxe štandardy, na základe ktorých sa hodnotí pedagogická činnosť VŠ učiteľov a učiteľiek, a zároveň sa pravidelne vyberajú a oceňujú najlepší/najlepšie z nich.

Táto činnosť je spojená s pôsobením špecializovaných centier na úrovni fakulty alebo univerzity, ktoré vzdelávajú VŠ učiteľov a učiteľky a poskytujú im podporu v oblasti zvyšovania pedagogických spôsobilostí. V niektorých krajinách, ako sú Kanada, Veľká Británia, či USA takéto centrá pôsobia viac ako tridsať rokov (Simon a Pleschová, 2012).¹ Aj vďaka dlhodobej a systematickej podpore vzdelávania, vrátane uplatňovania štandardov, patria univerzity z týchto krajín medzi celosvetových lídrov v kvalite poskytovaného vzdelávania.

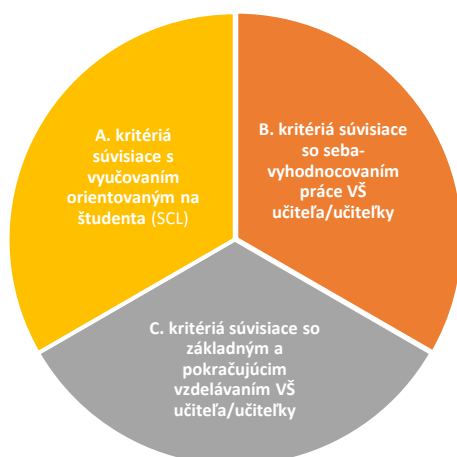
Štandardy navrhované pre vysoké školy v Slovenskej republike sme vytvorili sme adaptáciou Kariérneho rámca pre vyučovanie na VŠ ([The Career Framework for University Teaching](#)), medzinárodne pripraveného a používaného dokumentu pre hodnotenie pedagogickej činnosti VŠ učiteľov a učiteľiek, výberu excelentných z nich a podpory ich kariérneho rastu. Tento rámec sme ďalej špecifikovali vymedzením troch skupín kritérií:

A. kritérií súvisiacich s vyučovaním orientovaným na študenta (SCL), pretože SCL je súčasťou Európskych štandardov a smerníc pre vysokoškolské vzdelávanie (European Standards and Guidelines, 2015), ktoré ako štandard 1.3 stanovili vyučovanie orientované na študenta, a tieto štandardy prevzalo aj Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR a Slovenská akreditačná agentúra pre vysoké školstvo;

B. kritérií súvisiacich so sebahodnotením práce VŠ učiteľa/učiteľky, pretože podľa konceptu reflektívneho praktika (ang. reflective practitioner; Schön, 1984) si profesionalita v akomkoľvek povolání vyžaduje schopnosť reflektovať vlastnú činnosť;

¹ V susedných krajinách, vrátane Česka, Poľska, Maďarska a Rakúska takéto centrá nie sú zatiaľ štandardom na každej vysokej škole, ale viacero rokov existujú napr. na Univerzite Karlovej, Masarykovej univerzite, Jagellonskej univerzite, Budapest Business School, Stredoeurópskej univerzite, Viedenskej univerzite a i.

C. kritérií súvisiacich so základným a pokračujúcim vzdelávaním VŠ učiteľa/učiteľky, pretože sme presvedčení, že profesionalita v oblasti VŠ vzdelávania predpokladá znalosť spektra pedagogických metód a prístupov vrátane tých inovatívnych, schopnosť efektívne ich využívať v praxi a vyhodnocovať ich účinnosť. Tieto spôsobilosti je potrebné získať absolvovaním úvodného kurzu VŠ pedagogiky, počas ktorého účastník/účastníčka preukáže dosiahnutie plánovaných výsledkov vzdelávania alebo posúdením spôsobilostí na základe vopred daných štandardov. Koncept profesionality zároveň predpokladá, že VŠ učiteľ/ka sa sústavne vzdeláva, aby zvýšil/a svoje pedagogické spôsobilosti.

Na základe uvedených troch kritérií môže VŠ učiteľ/ka dosiahnuť tieto úrovne:

ÚROVEŇ 1. Efektívny učiteľ/ efektívna učiteľka: uplatňuje zodpovedný a reflexívny prístup, vytvára pozitívne podmienky vzdelávane študentov a preukazuje efektívne vyučovanie, ktoré sa časom rozvíja. Primárnou sférou ich vplyvu sú študenti a študentky.

ÚROVEŇ 2. Kolegiálny učiteľ - odborník a kolegiálna učiteľka - odborníčka: k rozvoju svojich pedagogických spôsobilostí uplatňuje prístup založený na dôkazoch, mentorsky vedie iných VŠ učiteľov a učiteľky s cieľom podporovať kolegiálne a kolektívne vzdelávanie v rámci svojej inštitúcie alebo odboru. Sféra ich vplyvu zahŕňa akademických kolegov, kolegyne, študentov a študentky.

ÚROVEŇ 3a. Inštitucionálny líder/ Inštitucionálna líderka vo vzdelávaní: významne prispieva k zlepšeniu prostredia pre inklúziu a excelentnosť vo vyučovaní a učení sa v rámci svojej inštitúcie. Sféra ich vplyvu zahŕňa vzdelávacie prostredie na danej vysokej škole, ako aj akademických kolegov, kolegyne, študentov a študentky.

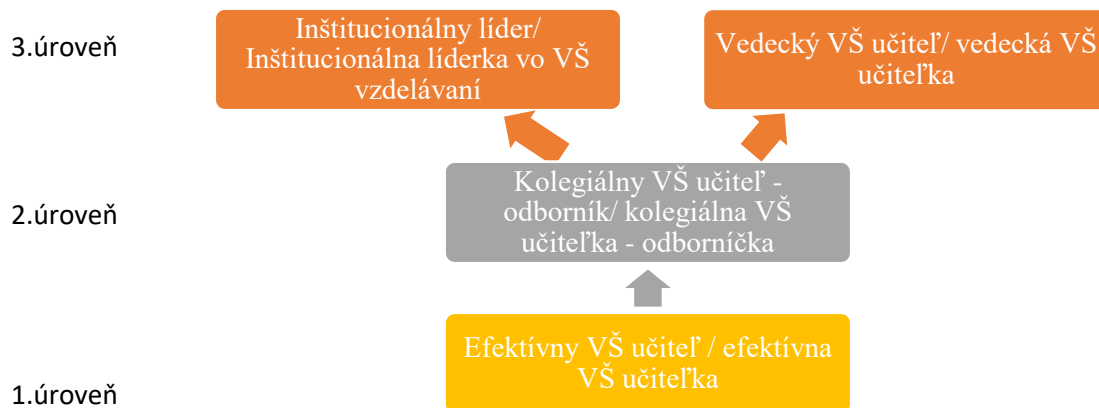
ÚROVEŇ 3b. Vedecký učiteľ/ vedecká učiteľka: významne prispieva k pedagogickým poznatkom tým, že realizuje výskum, ktorý následne ovplyvňuje pedagogickú prax vo svojej inštitúcii a mimo nej. Sféra ich vplyvu zahŕňa pedagogické poznatky v inštitúcii a v rámci odbornej komunity v ich disciplíne (ako aj ich akademických kolegov, kolegýň, študentov a študentiek).²

Kritériá sú v týchto štandardoch koncipované na základe kľúčových spôsobilostí, ktoré určujú dosiahnutie každej úrovne. Všetky úrovne sú kumulatívne, pričom dosiahnutie vyššej úrovne predpokladá preukázanie výsledkov na nižších úrovniach.

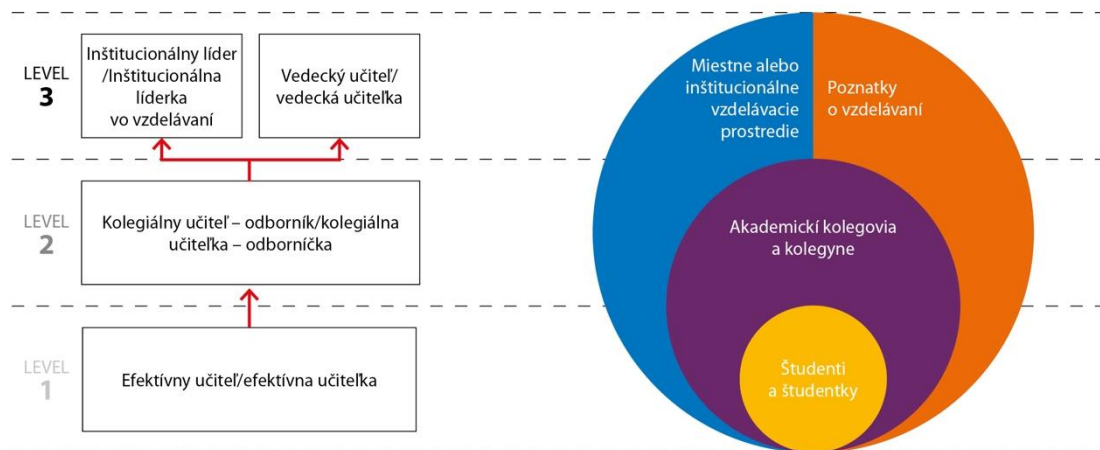
² Časom možno zaviesť ÚROVEŇ 4. Národný a medzinárodný líder/ národná a medzinárodná líderka vo vzdelávaní, ktorá je obsiahnutá v Kariérom rámci pre vyučovanie na VŠ.

Stručne možno úrovne vyjadriť takto:

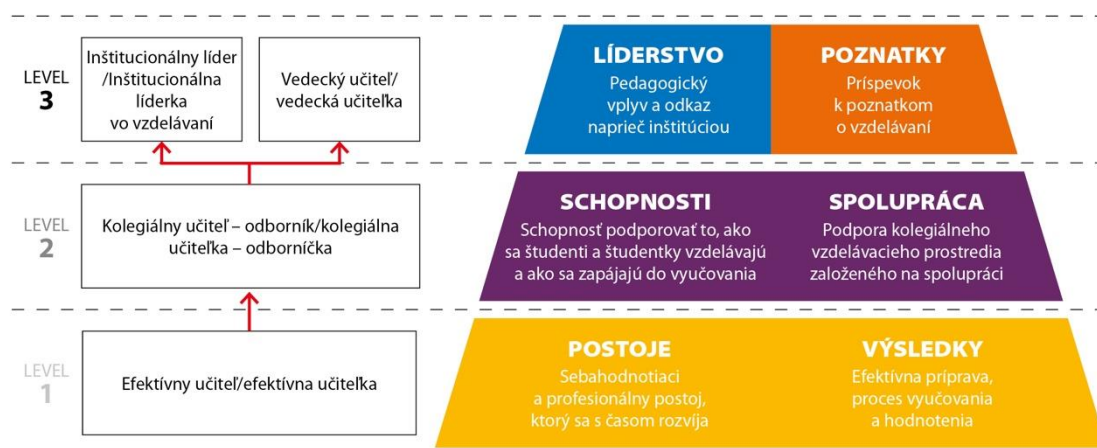
Úroveň	Úloha	Spôsobilosti
3b	vedecký učiteľ/vedecká učiteľka	pedagogické poznatky
3a	inštitucionálny líder/inštitucionálna líderka vo vzdelávaní	pedagogické líderstvo
2	kolegiálny učiteľ - odborník/ kolegiálna učiteľka - odborníčka	schopnosti a spolupráca
1	efektívny učiteľ/efektívna učiteľka	postoje a realizácia

Oblasti vplyvu VŠ učiteľa/učiteľky

Kritériá: kľúčové spôsobilosti, ktoré určujú dosiahnutie každej úrovne

Úplné kritériá zodpovedajúce jednotlivým úrovňam sú zobrazené v prehľadovej tabuľke štandardov. Zahŕňajú štyri druhy dôkazov (stĺpec „Formy dôkazov“), ktoré možno použiť na preukázanie individuálnych výsledkov učiteľov a učiteľiek:

- Sebahodnotenie: opis prístupu VŠ učiteľa/učiteľky vo vzdelávaní vrátane toho, ako a prečo sa časom vyvinul/a, ako aj jeho/jej vplyvu.
- Odborné činnosti: opis odborných činností VŠ učiteľa/učiteľky v oblasti vyučovania a učenia sa, ktorý poskytuje prehľad o povahe, objeme a rozsahu jeho/jej príspevkov, ako aj o konkrétnych oblastiach záujmu a/alebo odbornosti.
- Výsledky vzdelávania študentov: merateľné výsledky vzdelávania študentov a študentiek, a to buď nepriame alebo priame. Nepriame výsledky preukázateľne súvisia s učením sa študentov, hoci ho nemerajú priamo (napr. miera úspešnosti, nevyžiadaná spätná väzba od študentov a študentiek, spätná väzba od absolventov a absolventiek). Priame merania vzdelávania zachytávajú vedomosti, zručnosti a postoje študentov a študentiek a umožňujú hodnotiť ich výkon v priebehu času alebo v porovnaní s definovaným referenčným kritériom.
- Hodnotenie a uznanie od kolegov, kolegýň, interných aj externých študentov a študentiek, vedúcich pracovníkov a pracovníčok.

Štandardy vznikli ako výsledok spolupráce VŠ učiteľov z rozmanitých disciplín (uvedených v časti 7), považujeme ich preto za generické štandardy vhodné pre hodnotenie pedagogickej činnosti naprieč disciplínami.

2. Spôsob hodnotenia splnenia štandardov

Navrhujeme, aby hodnotenie plnenia štandardov bolo dokumentované prostredníctvom pedagogického portfólia, ktoré si VŠ učelia a učiteľky budú priebežne vytvárať. Budú ho tvoriť materiály vrátane sylabov predmetov, plánov vyučovacích jednotiek (hodín), spätnej väzby na vyučovací proces, učebníc, publikovaných štúdií o vyučovaní a pod (stĺpec „Formy dôkazov“). Väčšinu z týchto dokumentov VŠ učelia a učiteľky pripravujú a uchovávajú aj v súčasnosti, predpokladáme systematickejší prístup a tvorbu niektorých nových materiálov, ako je napríklad dokument vlastnej

filozofie vyučovania³, systematické vyhodnocovanie výstupov vzdelávania dosahovaných študentmi a študentkami a ďalšie výstupy z monitorovania vzdelávania. Pedagogické portfólio sa tak stane súčasťou komplexného hodnotenia pracovného výkonu VŠ učiteľa/učiteľky.

Pre začínajúcich VŠ učiteľov navrhujeme, aby štandardy 1. úrovne preukázateľne naplnili do 5 rokov od začiatku svojho pôsobenia na vysokej škole. Toto obdobie sa nebude viazať na pôsobenie na jednej vysokej škole. Ak učiteľ/ka zmení svoje pôsobisko, v procese dosahovania štandardov 1. úrovne pokračuje na novom pôsobisku. Pre získanie hodnotenia, že učiteľ/učiteľka dosahuje 1., 2. alebo 3. úroveň odporúčame preukázateľne naplniť všetky kritériá.

VŠ učiteľia s praxou budú môcť požiadať o priznanie 1. úrovne do 7 rokov. Dokedy tak urobia bude závisieť od nastavenia podmienok danou vysokou školou.

Pri zavádzaní štandardov do praxe navrhujeme, aby v prvých 2-3 rokoch prebiehalo posudzovanie na dobrovoľnej báze. V slovenských podmienkach, kde nie sú vyučujúci a vyučujúce zvyknutí sami sa hlásiť do ocenenia, možno výzvu sformulovať ako výzvu o grant, kde vyučujúci „súťažia“ o finančnú odmenu, ktorú môžu ľubovoľne využiť, a to aj na ďalšie skvalitnenie kurzov, na ďalšie vzdelávanie a podobne. VŠ učiteľa/učiteľku bude môcť povzbudiť k prihláseniu pracovisko alebo študenti a študentky, či absolventi/absolventky. Učiteľia a učiteľky, ktorí/é budú posúdení/é, že splnili štandardy, získajú okrem písomného potvrdenia aj relevantnú finančnú odmenu: navrhujeme ju vo výške 2500 eur (viac v časti 5). Inak nebudú motivovaní/motivované zhromažďovať materiály a budú to považovať za byrokratickú záťaž, ktorú je potrebné nejakým spôsobom obísť.

Hodnotenie pedagogického portfólia VŠ učiteľa/učiteľky by malo byť uskutočnené pracovnou skupinou zloženou minimálne z piatich odborníkov v oblasti VŠ vzdelávania a VŠ učiteľov/učiteľiek, ktorí/é sú v rámci alebo mimo akademickej inštitúcie rešpektovaní/é ako lídri vo vzdelávaní, napríklad vedením náročných predmetov, kde študenti dosahujú výborné výsledky, využívaním metód, ktoré sú inovatívne na danej inštitúcii a pod. Postupy, štruktúry, harmonogram i ďalšie aktivity podporujúce zapojenie VŠ učiteľov do procesu splnenia štandardov 1. úrovne upraví každá univerzita s ohľadom na vlastné špecifiká, potreby a možnosti. Komisia sa stretne a zhodnotí splnenie kritérií VŠ učiteľmi minimálne raz za rok. Pre posúdenie naplnenia štandardov odporúčame, aby členovia a členky komisie vyplnili vopred zverejnený hodnotiaci formulár pripravený na základe týchto štandardov. Zároveň pokladáme za dôležité, aby sa hodnotitelia a hodnotiteľky najskôr stretli (napríklad online) a v diskusii si vyjasnili prístup k hodnoteniu.

3. Špecifiká hodnotenia splnenia štandardov

Štandardy vyučovania orientovaného na študenta c1, c3, d4 a d5 môžu byť v kompetencii osoby zodpovednej za profilový predmet, a učiteľ/ka ich v tom prípade nemôže ovplyvniť. V tom prípade sa pri hodnotení tieto štandardy nezohľadňujú. Z uvedeného však vyplýva, že pre celkové skvalitnenie VŠ vzdelávania v zmysle týchto štandardov je potrebné získať podporu vedúcich katedier, fakúlt a univerzít, ktorí môžu ovplyvňovať študijné programy plošne pre celú inštitúciu. Preto, ako uvádzame nižšie, navrhujeme štandardy začať pilotne overovať na malej skupine fakúlt/vysokých škôl, ktorá na základe prejavenej záujmu zo strany vedenia získa finančné prostriedky, uvedie štandardy do praxe a vyhodnotí ich pilotné overenie.

V prípade hodnotenia štandardu a2 sa predpokladá, že učiteľ/ka je informovaný/informovaná o špecifických potrebách študenta/študentky ako napríklad o zdravotnom znevýhodnení príslušným pracoviskom fakulty. Ak učiteľ/ka vedie predmety s veľkým počtom študentov (50 a viac), pri posudzovaní kritéria a1) sa zohľadňuje aj toto.

³ V zahraničí býva dokument vlastnej filozofie vyučovania súčasťou materiálov, ktoré predkladá uchádzač/ka o pozíciu VŠ pedagóga/pedagogičky, ako aj predmetom diskusie počas pracovného pohovoru.

Štandardy v navrhovanej podobe umožňujú získať vysoké hodnotenie aj relatívne mladému/mladej VŠ učiteľovi/učiteľke, resp. osobe, ktorá relatívne nedávno začala vyučovať na VŠ, pretože nie sú viazané na senioritu, ale preukázané spôsobilosti. Zároveň sa však pre 2. a 3. úroveň predpokladá istý čas pôsobenia na vysokej škole, aby bolo možné zdokumentovať pozitívny vplyv na iných VŠ učiteľov a učiteľky.

4. Návrh spôsobov zavádzania štandardov do praxe

Pre dosiahnutie prvej, teda najnižšie úrovne štandardov predpokladáme, že VŠ učiteľ/ka bude mať úspešne absolvovaný úvodný kurz VŠ pedagogiky, tak, ako ho ponúkajú vlastným učiteľom a učiteľkám napríklad [Žilinská univerzita v Žiline](#), [Univerzita Komenského v Bratislave](#), [Ekonomická univerzita v Bratislave](#), [Technická univerzita v Košiciach](#) a pod. V prípade uvedených univerzít ide o kurzy akreditované v zahraničí: v Nemecku, respektíve vo Veľkej Británii. Tento kurz pripraví každého/každú nového/novú VŠ učiteľa/učiteľku na to, aby splnil/a štandardy na prvej úrovni.

Po čase vynikajúci/vynikajúce z tejto skupiny učiteľov/učiteľiek dosiahnu vďaka vedeniu kolegov a kolegyň druhú úroveň.

Začlenením takýto učiteľov a učiteľiek do kurzov a aktivít na podporu zvyšovania kvality vzdelávania, napríklad ako lektorov/lektoriek, mentorov/mentoriek, hospitujúcich a pod. dosiahnu tretiu úroveň.

Zavádzanie štandardov do praxe navrhujeme v 4 etapách. V prvej etape odporúčame, aby sa štandardy využívali na identifikáciu a ocenenie excelentných VŠ učiteľov a učiteľiek. Táto etapa je zásadná pretože počas nej je potrebné vytvoriť kritickú masu pedagógov a pedagogičiek, vďaka ktorým sa dosiahne zmena systému.

Prvá etapa

V prvej etape si inštitúcie nastavujú základné procesy napr. formou smernice, na základe ktorých budú jasné procesy, štruktúry, zodpovednosti ako aj harmonogram aplikácie štandardov do praxe. Identifikujú tiež podporné nástroje, postupy a činnosti pre efektívnu a akceptovateľnú aplikáciu štandardov pre pedagogickú činnosť, napr. systém ďalšieho vzdelávania zameraný na posilňovanie inej ako odbornej spôsobilosti VŠ učiteľov/učiteľiek pre začínajúcich a skúsenejších VŠ učiteľov/učiteľky. Bude na rozhodnutí vedenia univerzity, či nastaví parametre pre zavedenie štandardov pre pedagogickú činnosť z úrovne univerzity alebo bude spôsob implementácie prenechaný na fakultách resp. univerzitných pracoviskách.

V prvej etape predpokladáme tieto kroky.

- Vytvorenie centra, ktoré bude poskytovať kurzy pre VŠ učiteľov a učiteľky, ak takéto zatiaľ na vysokej škole neexistuje. Vo viacerých prípadoch možno využiť Centrá ďalšieho vzdelávania.
- Prípravu, realizáciu a vyhodnotenie základného kurzu VŠ pedagogiky, ktorý bude pre vyučujúcich a vyučujúce realizovaný zdarma. Kurz by mal byť pripravený tak, že časť kurzu učiteľia a učiteľky absolvujú prezenčne a časť asynchrónne, aby sa zabezpečila efektívnosť vynaložených prostriedkov.
- Poplatky spojené s akreditáciou kurzu na národnej (existujúca Asociácia pre kvalitu vo vysokoškolskom vzdelávaní, [AKVV](#)) alebo medzinárodnej úrovni (napríklad vo Veľkej Británii alebo Nemecku).
- Vytvorenie komisie pre hodnotenie VŠ učiteľov a učiteľiek podľa štandardov s cieľom vybrať excelentných/excellentné z nich.
- Pilotné hodnotenie dosiahnutia štandardov začínajúcimi VŠ učiteľmi i VŠ učiteľmi s praxou.
- Odmenu pre ocenených VŠ učiteľov/učiteľky.

Pre implementáciu jednotlivých krokov 1. etapy univerzitami sú nevyhnutné **dve podmienky**:

- Podpora implementácie grantom od Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR
- Zmena systému financovania vysokých škôl s dôrazom na hodnotenie kvality vzdelávania, čo je primárne poslanie vysokých škôl.

Základné aktivity zavádzania štandardov a ich rozvoja musia byť financované zo stabilných zdrojov. Zavádzanie štandardov do praxe preto nemôže byť založené len na tom, že ich vysoké školy resp. fakulty budú sami financovať či už z vlastných alebo externých zdrojov. V súčasnosti sú motivované najmä preukazovať výkon vo výskume a počte študentov a študentiek, ktorých prijímú, a kvalita vzdelávania sa dostáva stále viac do úzadia, lebo VŠ učители a učiteľky na ňu majú stále menšiu kapacitu. Odporúčame preto, že sa vysoké školy budú prihlasovať do overovania štandardov, k čomu získajú grant od Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR. Tento grant budú môcť využiť na horeuvedené kroky.

V niektorých prípadoch môže byť efektívnejšie, ak sa pilotné overovanie bude uskutošňovať na úrovni fakúlt, nie vysokých škôl. Centrum pôsobiace na úrovni fakulty má bližšie k učiteľom a učiteľkám, môže účinnejšie a lacnejšie propagovať kurzy a ďalšie vzdelávacie aktivity, získavať účastníkov a účastníčky a dosiahnuť vyšší podiel absolventov/absolventiek. Realizácia v menšom meradle je tiež jednoduchšia a ľahšie sa postrehnú a napravia možné problémy a chyby.

Aby sa zabezpečila kvalita poskytovaných kurzov, nevyhnutnou súčasťou žiadosti o grant MŠ má byť minimálne akreditácia kurzu AKVV alebo medzinárodnou inštitúciou.

Pri získavaní finančných zdrojov môžu fakulty a vysoké školy využiť žiadost' o grant z programu Erasmus+, z ktorého je tiež možné zavádzanie kurzov VŠ pedagogiky financovať. Podobne možno spolupracovať so subjektami mimo sektora vysokých škôl. Viaceré spoločnosti majú záujem finančne oceňovať excelentných VŠ učiteľov/učiteľky a podobne možno nájsť záujem aj v treťom sektore. Zástupcovia a zástupkyne týchto spoločností by v tom prípade mohli byť tiež v komisii, ktorá bude hodnotiť aplikáciu štandardov.

Predpokladáme, že základné pedagogické vzdelanie získajú aj doktorandi a doktorandky v skrátených kurzoch vysokoškolskej pedagogiky alebo výberových predmetoch počas ich doktorandského štúdia. O spôsobe implementácie rozhodne vysoká škola.

Očakávané trvanie prvej etapy: 3 roky.

Druhá etapa

Druhá etapa je zameraná na úpravu a zlepšenie nastaveného systému implementácie štandardov na vysokých školách a na proces medzinárodnej akreditácie. Odporúčané kroky druhej etapy:

- Rozvoj systému implementácie štandardov podľa vnútorných predpisov vysokých škôl.
- Implementácia zistení z pilotného vzdelávania, úprava obsahu príp. prístupu k vzdelávaniu.
- Medzinárodná akreditácia kurzu ďalšieho vzdelávania VŠ učiteľov a učiteľiek zameraného na vysokoškolskú pedagogiku, ak bol kurz akreditovaný na národnej úrovni.
- Stanovenie prístupu k vzdelávaniu doktorandov a doktorandiek v oblasti VŠ pedagogiky, vytvorenie obsahov a pilotáž.
- Spustenie systému ďalšieho vzdelávania zameraného na jednotlivé fázy vyučovacieho procesu pre VŠ učiteľov/učiteľky s praxou.
- Hodnotenie dosiahnutia štandardov 1. úrovne začínajúcimi VŠ učiteľmi a učiteľkami i tými s praxou.
- Oceňovanie VŠ učiteľov/učiteľiek.

Očakávané trvanie druhej etapy: 2 roky.

Tretia etapa

V tretej etape navrhujeme, aby inštitúcie zväžili parametre, postup pre hodnotenie dosiahnutia štandardov na 2. a 3. úrovni a jednotlivé úrovne previazali s požiadavkami na obsadenie pracovných miest VŠ učiteľov a učiteľiek.

V tejto etape predpokladáme:

- Zmenu hodnotenia VŠ zo strany Ministerstva školstva, s väčším dôrazom na kvalitu pedagogickej činnosti a naviazaním financovania vysokých škôl aj na kvalitu pedagogickej činnosti, napríklad na základe výkonnostných zmlúv.
- Zadefinovanie povinných kritérií štandardov pre 2. a 3. stupeň, ktoré je potrebné na danej vysokej škole splniť.
- Prípravu procesu hodnotenia, vytvorenie pracovných skupín pre hodnotenie.
- Úpravu obsahu vzdelávania pre VŠ učiteľov a učiteľky s praxou s dôrazom na identifikované kľúčové parametre.
- Vytvorenie, pilotáž systému podpory dosahovania štandardov 2. a 3. stupňa.
- Identifikáciu excelentných VŠ učiteľov a učiteľiek.
- Vytvorenie pracovných miest pre excelentných učiteľov/ excelentné učiteľky, ktorí/ktoré podstatnú časť pracovného času venujú príprave, realizácii a vyhodnoteniu vyučovania, pričom vedia preukázať vynikajúci pedagogický výkon v zmysle štandardov. Ich očakávaný výstup v podobne vedeckých publikácií v odbore bude podstatne znížený tak, aby sa mohli dostatočne venovať inovatívnej pedagogike (úroveň 3a) alebo namiesto vedeckých publikácií vo svojej disciplíne publikovali o svojom vyučovaní, a to v renomovaných časopisoch a/alebo vydavateľstvách (úroveň 3b). Je možné, že pre vytvorenie takýchto pracovných miest bude potrebná osobitná právna úprava.

Očakávané trvanie tretej etapy: 2 roky.

Štvrtá etapa

Štvrtá etapa je zameraná na stabilizáciu implementácie štandardov. Zahŕňa tieto aktivity:

- Implementácia zistení z pilotného vzdelávania, úprava obsahu príp. prístupu k vzdelávaniu pre naplnenie štandardov 2. a 3. úrovne.
- Využitie skúseností z posudzovania podľa štandardov na úpravu nástrojov a procesov pre motivovanie učiteľov a učiteľiek k predloženiu dokumentácie k posúdeniu 2. a 3. úrovne.
- Štandardy budú pilotne využité pre hodnotenie učiteľov a učiteľiek v celom študijnom programe (teda v rámci skupiny, nie jednotlivcov).

Očakávané trvanie štvrtej etapy: 2 roky.

Predpokladáme, že viacerí z tých, ktorí/ktoré budú ako prví/prvé ocenení ako vynikajúci učitelia a učiteľky, sa vďaka svojim líderským schopnostiam časom dostanú do vedenia svojich inštitúcií, podobne ako sa to stalo v iných krajinách.⁴ Títo učitelia a učiteľky následne ovplyvnia inštitucionálne prostredie na svojej inštitúcii smerom k zavádzaniu štandardov pre všetkých novo prijatých učiteľov a učiteľky. Keďže je v súčasnosti mnoho VŠ učiteľov a učiteľiek blízko dôchodkového veku, generačná obmena predstavuje šancu zaviesť štandardy pre veľkú časť VŠ učiteľov a učiteľiek.

⁴ Napríklad Fakulta technológií švédskej Lund University, ktorá patrí medzi 100 najlepších univerzít na svete, si vedie štatistiku, koľko ocenených vynikajúcich učiteľov/učiteľiek pôsobí vo vedúcich funkciách. Podľa údajov z roku 2020 takéto ocenenie získalo od roku 2001 56% pracovníkov a pracovníčok na vyšších manažérskych funkciách na univerzite, 39% vedúcich katedier, 25% garantov programov a 18-20% pedagógov a pedagogičiek. Zdroj: Torgny Roxa: prednáška *Rewarding good teachers for the benefit of the organization Lund University*, Bratislava, Univerzita Komenského, 22. 9. 2021.

Je možné, že štandardy budú môcť využívať iba tie univerzity, kde existuje záujem zo strany vedenia podporovať kvalitu vzdelávania. Tieto univerzity sa na základe osobitnej zmluvy s Ministerstvom školstva zaviazajú k aplikácii štandardov, k čomu získajú zvýšené finančné prostriedky. Takto môže dôjsť k podstatnému finančnému zvýhodneniu menšieho počtu fakúlt/vysokých škôl, ktoré preukážu vysokú kvalitu v poskytovaní vzdelávania.

5. Navrhovaný rozpočet pre prvú etapu zavádzania štandardov do praxe

5A: Inštitúcie, ktoré zatiaľ nerealizujú základný pedagogický kurz:

Vytvorenie vzdelávacieho centra pre VŠ učiteľov/učiteľky, zamestnanie 2 odborných pracovníkov/pracovníčok na plný úväzok (alebo ekvivalent na čiastočný úväzok), ročné náklady	€60 000
Národná/medzinárodná akreditácia základného kurzu VŠ pedagogiky	€2 500
Odmena členom a členkám komisie, ktorí/ktoré budú posudzovať žiadosti o splnenie prvej úrovne (5 *€1 000 eur)	€5 000
Odmena pre excelentných VŠ učiteľov a excelentné učiteľky (10 *€2 500)	€25 000
Spolu pre 1 inštitúciu:	€92 500

5B: Inštitúcie, ktoré už ponúkajú akreditovaný základný pedagogický kurz:

Odmena členom a členkám komisie, ktorí/ktoré budú posudzovať žiadosti o splnenie prvej úrovne (5 *€1 000 eur)	€5 000
Odmena pre excelentných VŠ učiteľov a excelentné učiteľky (10 *€2 500)	€25 000
Spolu pre 1 inštitúciu:	€30 000

Priestory, materiálne vybavenie a propagáciu navrhujeme financovať zo zdrojov získaných inštitúciou.

Odporúčame podporiť minimálne tri inštitúcie v kategórii 5A (spolu za €277 500) a tri inštitúcie v kategórii 5B (spolu za €90 000), s celkovými odhadovanými nákladmi €367 500.

6. Slovník kľúčových pojmov

Vyučovanie orientované na študenta (SCL)

Vyučovanie orientované na študenta (ang. student-centred learning; SCL) je pedagogický prístup, keď sa učiteľ/ka sústreďuje na potreby študentov, a na to, ako sa študenti učia, pričom využíva širokú paletu metód aktívneho učenia sa (O'Neill a McMahon, 2005). Učiteľ/ka zohráva rolu facilitátora/facilitátorky, ktorý/ktorá podporuje študentov a študentky, aby boli v učení vnútorne motivovaní a nezávislí od učiteľa/učiteľky (Baily a Colley, 2015). Vďaka aktivite si študenti a študentky zdokonaľujú aj svoje prenositeľné zručnosti, ako sú riešenie problémov, kritické a reflexívne myslenie (Európske združenie študentov; ESU, 2015).

SCL prístup má tri základné zložky (O'Neil a McMahon, 1995):

- študenti a študentky majú vo vzdelávaní na výber: môžu si vybrať zo vzdelávacích aktivít, tém, spôsobov hodnotenia a pod.;
- študenti a študentky sú motivovaní/motivované k aktívnej participácii na vyučovaní;
- vzťah študentov a vyučujúcich je vyrovnanější, čo sa týka rozhodovania a moci (ang. power).

SCL vychádza z konštruktivistických teórií učenia, podľa ktorých poznatky nemôžu byť človeku mechanicky odovzdané, ale každý jednotlivec ich samostatne vytvára (Biggs, 2003). To sa deje aktivitou, objavovaním a samostatnosťou v učení (Carlile a Jordan, 2005), ako aj komunikáciou a spoluprácou učiteľov, učiteľiek, študentov a študentiek (ESU, 2015).

SCL je myšlienkové nastavenie a kultúra vysokoškolskej inštitúcie. Je tiež známe ako vyučovanie orientované na „učiaceho sa“ (z ang. learner; Lea, Stephenson a Troy, 2003). SCL sa vymedzuje voči tzv. vyučovaniu orientovanému na osobu učiteľa (z angl. teacher-centred learning), pri ktorom sa proces výučby zakladá na osobe a činnosti učiteľa. Výskumy preukázali, že SCL je z týchto dvoch prístupov efektívnejší (O’Neill a McMahon, 1995: 36), pretože študentov a študentky motivuje, aby do štúdia vložili podstatne viac úsilia a umožňuje im štrukturovať a prepájať získané poznatky.

Komplexne možno SCL zhrnúť nasledovne (Pleschová, 2012):

Učiteľ/ka, ktorý/ktorá aplikuje SCL, sa sústreďuje na to, kto sú jeho/jej študenti a študentky, a nie na to, čo sama/sám robí, a to vo všetkých vzdelávacích aktivitách od prípravy na vyučovanie, cez vedenie hodín až po hodnotenie výsledkov vzdelávania. Študenti a študentky majú vo vyučovaní na výber, sú povzbudzovaní urobiť viac ako učiteľa/učiteľky a možno pozorovať zmenu mocenského vzťahu medzi vyučujúcim/vyučujúcou a študentmi/študentkami. Učiteľ/ka venuje veľkú pozornosť tomu, kto sú jeho/jej študenti a študentky a ako sa učia s cieľom, aby sa učili dobre.

Ďalšie kľúčové pojmy

Akčný výskum:

výskum, ktorý realizuje učiteľ/ka s cieľom zlepšiť vlastné pedagogické činnosti.

Diskusia o vyučovaní:

diskusia medzi VŠ učiteľmi a VŠ učiteľkami, v ktorých si vymieňajú názory a skúsenosti súvisiace s vyučovaním a ktoré majú potenciál transformovať ich názory na vyučovanie a pedagogickú prax (Pleschová et al., 2021), napríklad z vyučovania orientovaného na učiteľa na vyučovanie orientované na študenta.

Dokument vlastnej filozofie vyučovania:

Krátky písomný materiál (500-700 slov), v ktorom vyučujúci/vyučujúca predstavuje, čo sú pokladá za ciele vyučovania na vysokej škole a ako sa ich snaží naplňovať, vysvetľuje, aké princípy dodržiava vo vyučovaní a aké pedagogické metódy aplikuje.

Pokračujúce vzdelávanie VŠ učiteľa/učiteľky:

vzdelávanie, ktorým si VŠ učiteľa/učiteľky rozširujú svoje pedagogické spôsobilosti nad rámec tých, ktoré získali ako výsledok základného pedagogického vzdelávania. Rozlišujeme tri druhy pokračujúceho vzdelávania:

formálne vzdelávanie: organizovaný kurz, ktorý vedie k certifikácii dosiahnutého stupňa vzdelávania, resp. splnenia požiadaviek na vykonávanie profesie a profesijných činností;

informálne vzdelávanie: zámerné aj nezámerné vzdelávanie sa samotného učiaceho sa/učiacej;

neformálne vzdelávanie: organizovaný kurz, ktorý vedie k osvojeniu si vedomostí a spôsobilostí, bez ich certifikácie.

Pedagogické činnosti:

príprava, realizácia a hodnotenie výučby, vedenie a oponovanie záverečných prác, facilitácia a hodnotenie študentskej odbornej a vedeckej činnosti, tútorstvo a iná konzultačná činnosť študentom.

Pedagogické portfólio:

súbor materiálov, ktorými VŠ učiteľ/ka dokumentuje svoju pedagogickú činnosť, schopnosť vyhodnocovať pedagogické činnosti, ako aj rozvoj vlastných pedagogických spôsobilostí.

Pedagogické spôsobilosti:

osvojené schopnosti a pripravenosť učiteľov/učiteľiek projektovať, realizovať a hodnotiť učebné činnosti študentov a vlastné pedagogické činnosti.

Pozorovací hárok z hospitácie vyučovania:

dokument, do ktorého hodnotiteľ/ka zaznamenáva, či boli naplnené vopred stanovené kritériá kvality vyučovania a do akej miery. Spravidla potom nasleduje rozhovor (môže byť aj s odstupom niekoľkých dní), kde obe strany zhodnotia vyučovaciu jednotku. Dokument sa využíva vo formatívnom hodnotení, teda s cieľom poskytnúť konštruktívnu spätnú väzbu pre zlepšenie vyučovania v budúcnosti. To je dôležitým prvkom pre ochotu vyučujúcich pozvať si kolegu/kolegyňu na hospitáciu.

Princíp konštruktívneho prepojenia:

teoretický koncept, podľa ktorého je možné dosiahnuť plánované výsledky vyučovania vtedy, keď sú v súlade s tým, ako sa študenti a študentky učia (metódy vzdelávania) a ako sú hodnotení/hodnotené (ang. constructive alignment; Biggs, 2003).

Rovesnícke učenie sa:

vyučovacia metóda, keď sa študenti a študentky vo veľkej miere učia tým, že vysvetľujú spolužiakom a spolužiačkam a vo vzdelávacích aktivitách sa učia od seba navzájom, pričom učiteľ/ka tieto aktivity zámerne pripraví s cieľom využiť odlišné vedomosti, zručnosti a schopnosti študentov/študentiek (ang. peer learning; Boud, Cohen a Sampson, 2001). Učia sa tak napríklad prostredníctvom skupinových zadaní, skupinovej práce a pod.

SoTL (Scholarship of Teaching and Learning):

systematické skúmanie učenia sa VŠ študentov/študentiek a pedagogickej činnosti VŠ učiteľov, ktoré realizujú samotní učitelia/učiteľky a ktorého výsledky zverejňujú (Perry a Smart, 2007; Pleschová a Simon, 2018). Tieto štúdie sa publikujú v špecializovaných disciplinárnych časopisoch o vyučovaní, napr. pre vyučovanie medicíny existuje minimálne šesť takýchto odborných časopisov, pre vyučovanie fyziky tri, pre chémiu šesť, atď. (pozri Zoznam disciplinárnych časopisov pre SOTL v Zozname použitej literatúry).

Učiteľský denník:

dokument, v ktorom si učiteľ/ka pravidelne vedie záznamy o tom, ako študenti a študentky dosahovali na predmete plánované ciele vzdelávania, napríklad ktoré vyučovacie metódy a aktivity sa ukázali ako efektívne, pre ktorú skupinu študentov/študentiek, v ktorých prípadoch aktivity nevedli študentov a študentky k plánovanému osvojeniu si vedomostí, zručností a pod. Tento dokument umožňuje vyučujúcemu/vyučujúcej komplexne vyhodnotiť svoje vyučovanie na základe systematického záznamu, a nie zapamätania si iba niektorých momentov vyučovania.

VŠ učiteľ/ka:

zamestnanec alebo zamestnankyňa vysokej školy, ktorý/ktorá vzdeláva VŠ študentov a študentky a je zapojený/zapojená do vyučovania predmetov a vedenia záverečných prác. Podieľa sa na osobnom a

intelektuálnom rozvoji študentov a študentiek, formovaní osobnosti, podporuje ich sebazdokonaľovanie a pod.

Vyššia úroveň kognitívnych funkcií/procesov:

je stanovená napr. Bloomovou taxonómiou (Anderson a Krathwohl 2001) a zahŕňa náročnejšie funkcie/procesy myslenia, vrátane aplikácie, analýzy, hodnotiaceho posúdenia a tvorby

Základné pedagogické vzdelávanie:

vzdelávací program pre VŠ učiteľov a učiteľky zameraný na osvojenie si základných pedagogických spôsobilosti najčastejšie realizovaný formou základného kurzu VŠ pedagogiky. Počas neho sa VŠ učitelia a učiteľky naučia tvoriť plány vyučovacích jednotiek a sylaby predmetov, viesť vyučovanie (vrátane rôznych metód aktívneho učenia sa), hodnotiť výsledky vzdelávania, ako aj účinne tieto elementy prepojiť, motivovať študentov a študentky, aby boli aktívni/aktívne vo vzdelávaní, viesť ich k spolupráci a rovesníckemu vzdelávaniu, efektívne učiť prostredníctvom digitálnych nástrojov, vrátane online vyučovania a ďalšie náležitosti špecificky zamerané na VŠ vzdelávanie. Môže zahŕňať otázky relevantné pre vyučovanie v danej disciplíne a skupine disciplín. Zároveň sa učitelia a učiteľky naučia viesť dokumentáciu uvedenú v časti „Formy dôkazov,“ a dostanú k dispozícii príklady dobrej praxe takýchto materiálov.

Poznámka: V súlade s Plánom rodovej rovnosti UK v Bratislave (vnútorný predpis 3/2022) bol v texte štandardov použitý rodovo vyvážený jazyk. Pred zverejnením štandardy prejdú jazykovou korektúrou a bude upravený ich formát.

7. Zoznam odborníkov a odborníček, ktorí sa podieľali na príprave týchto štandardov

Členovia a členky pracovnej skupiny:

Doc. MUDr. Katarína Babinská, PhD., Lekárska fakulta UK

PhDr. Darina Dvorská, PhD., Filozofická fakulta UK

Mgr. Lucia Hlavatá, PhD., Filozofická fakulta UK

PaedDr. Peter Hockicko, PhD., Fakulta elektrotechniky a informačných technológií, Žilinská univerzita v Žiline

Doc. Mgr. Marcel Horňák, PhD., Prírodovedecká fakulta UK

PhDr. RNDr. Adriana Kaplánová, PhD., Fakulta telesnej výchovy a športu UK

RNDr. Zuzana Kiliánová, PhD., Farmaceutická fakulta UK

Bc. Adam Kubinec, Filozofická fakulta UK (študent)

Mgr. Janka Medveďová, PhD., Filozofická fakulta UK

Mgr. Daniel Nagaj, PhD., Fyzikálny ústav SAV

Mgr. Maroš Nicák, Dr.theol, Evanjelická bohoslovecká fakulta UK

Mgr. Martin Niepel, PhD., Fakulta matematiky, fyziky a informatiky UK

Damián Samuel Ovečka, Filozofická fakulta UK (študent)

prof. Ing. Miloš Poliak, PhD., Fakulta prevádzky a ekonomiky dopravy a spojov, Žilinská univerzita v Žiline

MUDr. Kristína Repová, PhD., Lekárska fakulta UK

Doc. Mgr. Jakub Soviar, PhD., Fakulta riadenia a informatiky, Žilinská univerzita v Žiline

Ing. et Mgr. Jozef Strakoš, PhD., Pedagogická fakulta UK

Doc. Ing. Eva Sventeková, PhD., Fakulta bezpečnostného inžinierstva, Žilinská univerzita v Žiline

Doc. RNDr. Andrea Ševčovičová, PhD., Prírodovedecká fakulta UK

Mgr. Jana Trabalíková, PhD., Centrum ďalšieho vzdelávania, Žilinská univerzita v Žiline

Doc. Ing. Mária Trojanová, PhD., Stavebná fakulta, Žilinská univerzita v Žiline

RNDr. Jaroslav Varchola, PhD., Lekárska fakulta UK

Vedúce pracovnej skupiny:

Mgr. Gabriela Pleschová, MSc., PhD., Filozofická fakulta UK

Ing. Lucia Hrebeňárová, PhD., Centrum ďalšieho vzdelávania, Žilinská univerzita v Žiline

Externí posudzovatelia pracovnej verzie štandardov

Bc. Matej Bilík, Oxfordská univerzita (študent magisterského programu Education)

Prof. Martin Pekár, PhD., Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, prorektor pre VŠ vzdelávanie, akademické tradície a ceremónie

Ing. Daniela Petříková, PhD., Technická univerzita v Košiciach, Katedra inžinierskej pedagogiky

Mgr. Jitka Vidláková, PhD., Masarykova Univerzita, Centrum rozvoje pedagogických kompetencií

8. Zoznam použitých zdrojov

Anderson, Lorin W., Krathwohl, David, Eds. (2001) *A taxonomy for learning, teaching, and assessing: a revision of Bloom's taxonomy of educational objectives*. New York: Longman.

Bailey, Gillian, Colley, Helen (2015) "Learner-centred" assessment policies in further education: Putting teachers' time under pressure. *Journal of Vocational Education & Training* 67 (2): 153-168.

Biggs, John (2003) *Aligning teaching for constructing learning*. The Higher Education Academy. <https://www.advance-he.ac.uk/knowledge-hub/aligning-teaching-constructing-learning>

Boud, David, Cohen, Ruth, Sampson, Jane (eds.) *Peer learning in higher education: Learning from and with each other*. London: Kogan Page and Stylus Publishing.

Carlile, Orison, Jordan, Anne (2005) It works in practice but will it work in theory? The theoretical underpinnings of pedagogy. In Moore, Sarah, O'Neill, Geraldine, McMullin, Barry (Eds.) *Emerging Issues in the Practice of University Learning and Teaching*. Dublin: AISHE, 11-25.

de Groot, Johanna, Kouwenaar, Rianne (2018) *Professionalisation of university lecturers. The UTQ and beyond*. The Universities of Netherlands (VSNU).

European Standards and Guidelines: the Standards and guidelines for quality assurance in the European Higher Education Area (ESG): https://www.enqa.eu/wp-content/uploads/2015/11/ESG_2015.pdf

European Students' Union (2015) *Bologna with Student Eyes 2015: Time to meet the expectations from 1999*: <https://www.esu-online.org/wp-content/uploads/2016/07/BWSE-2015-online.pdf>

Lea, Susan J., Stephenson, David, Troy, Juliette (2003) Higher education students' attitudes to student-centred learning: beyond educational bulimia? *Studies in Higher Education* 28 (3): 321-134.

O'Neill, Geraldine, McMahon, Tim (2005) Student-centred learning. What does it mean for students and lecturers? In Moore, Sarah, O'Neill, Geraldine, McMullin, Barry (Eds.) *Emerging Issues in the Practice of University Learning and Teaching*. Dublin: AISHE: 27-36.

Perry, Raymond P., Smart, John C. (2007) *The Scholarship of Teaching and Learning in Higher Education: An Evidence-Based Perspective*. Dordrecht: Springer.

Pleschová, Gabriela (2012) *Coaching in teacher development. Case study of a teacher development program in Slovakia*. Dissertation submitted in part-fulfilment of the requirements for the Master of Science in Education (Higher Education) degree at Oxford University.

Pleschová, Gabriela, Simon, Eszter, Quinlan, Kathleen M., Murphy, Jennifer, Roxå, Torgny, Szabó, Mátyás (2012) *The Professionalisation of Academics as Teachers in Higher Education. Science Position Paper*. European Science Foundation.

Pleschová, Gabriela, Simon, Agnes, eds. (2018) *Early career academics' reflections on learning to teach in Central Europe*. London, SEDA: <https://www.seda.ac.uk/Early-career-academics-reflections-on-learning-to-teach-in-Central-Europe>

Pleschová, Gabriela, Thomson, Kate, Roxå, Torgny, Felten Peter (2021) Conversations that make change. Introduction to the special issue, *International Journal for Academic Development* 26 (3): 201-209.

Schön, Donald A. (1984) *The Reflective Practitioner: How Professionals Think In Action*. Basic Books.

Simon, Eszter, Pleschová, Gabriela, eds. (2012): *Teacher Development in Higher Education: Existing Programs, Program Impact, and Future Trends*. New York: Routledge.

The Career Framework for University Teaching: <https://teachingframework.com>

Zoznam disciplinárnych časopisov pre SOTL (University of Minesota Rochester)
<https://r.umn.edu/academics-research/library/scholarship-of-teaching-and-learning/disciplinary-sotl-journal>